

Vai trò của giáo dục đại học với tăng trưởng xanh

Nguyễn Đức Quỳnh
Học viện Ngân hàng

Các quốc gia trên thế giới đang dần chuyển từ kinh tế nâu sang kinh tế xanh, đây được xem như là một điều kiện tiên quyết để đạt được sự phát triển bền vững, xóa bỏ nghèo đói, bất bình đẳng xã hội và tạo ra nhiều việc làm mới hơn. Trọng tâm của phát triển kinh tế xanh là đảm bảo sự phát triển hài hòa giữa kinh tế và môi trường, đồng thời cần phải giải quyết một trong những thách thức toàn cầu đó là biến đổi khí hậu. Điều này cần có sự đoàn kết, hợp tác giữa các nước. Giáo dục đại học được xem là một nền tảng vững chắc cho phép tạo ra những tiến bộ cần thiết để đảm bảo tăng trưởng xanh như xây dựng kỹ năng xanh, giáo dục môi trường, đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao

1. Khái niệm tăng trưởng xanh

Tăng trưởng xanh được coi là một chương trình toàn diện, tạo ra hướng tiếp cận mới trong tăng trưởng kinh tế, hướng tới phục hồi và bảo tồn hệ sinh thái tự nhiên, nuôi dưỡng cuộc sống của con người và giảm thiểu tác động của biến đổi khí hậu. Chính vì vậy nhiều quốc gia trên thế giới đang tiếp cận theo xu hướng mới này nhằm hướng tới phát triển bền vững.

Tăng trưởng xanh (Green Growth) là khái niệm rất gần với Kinh tế xanh. Ban đầu, nhiều nhà nghiên cứu thậm chí còn sử dụng các khái niệm Tăng trưởng xanh, Kinh tế xanh và cả "Xanh hóa nền kinh tế - Greening the economy" để thay thế cho nhau. Tuy nhiên, nội hàm của các khái niệm này là tương đối khác nhau. Trên thực tế, UNEP, UNDESA và ICC thường dùng thuật ngữ Kinh tế xanh, còn Tổ chức Hợp tác Phát triển kinh tế (OECD), Ngân hàng thế giới (World Bank) và các doanh nghiệp thường đề cập tới Tăng trưởng xanh. Khái niệm Tăng trưởng xanh được đề cập chính thức tại Hội nghị Bộ trưởng về Môi trường và Phát triển (MCED) năm 2005 tại Seoul, Hàn Quốc. Tuy xuất hiện sau khái niệm Kinh tế xanh, nhưng từ này Tăng trưởng xanh lại được biết đến nhiều hơn.

Tăng trưởng xanh nhấn mạnh tới thúc đẩy tăng trưởng kinh tế nhưng vẫn giữ cân bằng hài hòa với môi trường sinh thái. Đó là sự tăng trưởng hiệu quả trong sử dụng tài nguyên thiên nhiên, tăng trưởng sạch, không gây ô nhiễm môi trường, có sức chống chịu, đặc biệt trong bối cảnh biến đổi khí hậu hay nơi cách khác là sự tăng trưởng nhằm mục đích cải thiện phúc lợi của con người và bình đẳng xã hội, trong khi giảm thiểu kẻ thù là môi trường và sự khan hiếm tài nguyên thiên nhiên, đồng thời đảm bảo tài sản thiên nhiên được sử dụng bền vững và tiếp tục cung cấp các hàng hóa, dịch vụ môi trường phục vụ cho quá trình tăng trưởng đó.

2. Vai trò của giáo dục đại học với tăng trưởng xanh

Trong Điều 4 (i) của Công ước khung của Liên hợp quốc về biến đổi khí hậu (UNFCCC) đã đưa ra một điều khoản về giáo dục, đào tạo và nhận thức cộng đồng liên quan đến biến đổi khí hậu (UNFCCC, 1992), các bên đồng ý rằng Tăng cường và hợp tác trong giáo dục, đào tạo và truyền bá đại chúng liên quan đến biến đổi khí hậu và khuyến khích sự tham gia rộng rãi nhất vào quá trình đó, bao gồm sự tham gia của các tổ chức Phi Chính phủ; Trên thực tế, Điều 6: giáo dục, đào tạo và nhận thức cộng đồng; Các bên được nhắc nhở về trách nhiệm của họ đối với thúc đẩy và tạo điều kiện như vậy ở cấp quốc gia và, khi thích hợp, cấp tiểu vùng và khu vực. Đó là Đấy mạnh và tạo điều kiện để đang ở các mức quốc gia, và khi thích hợp, mức tiểu khu vực và khu vực, và phù hợp với các luật và các qui chế quốc gia, và trong phạm vi khả năng tương ứng của mình: i) Sự phát triển và thi hành các chương trình về giáo dục và về nhận thức của công chúng đối với biến đổi khí hậu và những ảnh hưởng của nó; ii) Công chúng có thêm thông tin về biến đổi khí hậu và những ảnh hưởng của nó; iii) Sự tham gia của công chúng vào việc đối phó với biến đổi khí hậu và những ảnh hưởng của nó và phát triển các ứng phó thích đáng; iv) Đào tạo các cán bộ khoa học, kỹ thuật và quản lý; (b) Hợp tác và đẩy mạnh, ở mức quốc tế, và nơi thích hợp, sử dụng các ban liên cơ; i) Phát triển và trao đổi tài liệu về giáo dục và về nhận thức của công chúng đối với biến đổi khí hậu và những ảnh hưởng của nó; ii) Phát triển và thi hành các chương trình giáo dục và đào tạo, bao gồm tăng cường các cơ quan quốc gia và sự trao đổi hoặc biệt phái các cán bộ để đào tạo các chuyên gia trong lĩnh vực này, đặc biệt cho các nước đang phát triển.

Trong khả năng của mình, các bên tham gia Công ước nên tập trung vào sự phát triển và thực hiện các

chương trình giáo dục, nhận thức về biến đổi khí hậu và tác động của nó; đào tạo cán bộ khoa học, kỹ thuật và quản lý. Trong giáo dục và đào tạo, tiêu chí xanh cũng được đề cập đến trong quá trình đào tạo và nghiên cứu khoa học. Trên thực tế, các trường đại học không chỉ dừng lại với vai trò cung cấp kiến thức, định hướng giáo dục hay nghiên cứu, mà các trường cũng được coi là một chủ thể phát thải chất gây ô nhiễm môi trường và tiêu thụ năng lượng lớn trên thế giới. Có thể thấy, các trường đại học vừa là chủ thể phát thải, vừa là chủ thể có tác động tích cực đối phó với các vấn đề trên thông qua giáo dục, đào tạo, nghiên cứu khoa học, tác động lối cộng đồng và chủ động nghiên cứu áp dụng công nghệ mới để tiết kiệm năng lượng, giảm phát thải. Giáo dục đại học có vai trò quan trọng trong việc giáo dục, phổ biến kiến thức về biến đổi khí hậu, hình thành kỹ năng xanh cũng như giáo dục về môi trường xanh cho sự tăng trưởng xanh của nền kinh tế.

* Giáo dục đại học góp phần hình thành kỹ năng xanh

Kỹ năng phù hợp cho công việc xanh là điều kiện tiên quyết để thực hiện quá trình chuyển đổi từ nền kinh tế nâu sang nền kinh tế xanh, đảm bảo sự tăng trưởng xanh. Ngày nay, lộ trình kỹ năng đã được công nhận như là một nút cổ chai lớn trong một số lĩnh vực, như năng lượng tái tạo, xây dựng, dịch vụ môi trường, sản xuất... Việc áp dụng và phổ biến các công nghệ sạch đòi hỏi các kỹ năng về ứng dụng, thích ứng và báo tri công nghệ. Kỹ năng cũng rất quan trọng đối với các nền kinh tế và doanh nghiệp, công nhân và doanh nhân, để nhanh chóng thích ứng với những thay đổi do hậu quả của chính sách môi trường hoặc biến đổi khí hậu. Kỹ năng xanh là những kỹ năng cần thiết để điều chỉnh sản phẩm, dịch vụ và các quá trình biến đổi khí hậu, các yêu cầu, quy định môi trường liên quan. Nhu cầu về các kỹ năng xanh được thúc đẩy bởi mọi loại các yếu tố, bao gồm cả chính sách, mục tiêu và được xác định bởi các xu hướng chính: sự xuất hiện các hoạt động kinh tế mới nổi hoặc sự đổi mới trong mỗi ngành nghề; cấu trúc nền kinh tế thay đổi do sự xanh hóa của nền kinh tế; yêu cầu mới về kỹ năng và trình độ của các ngành sản xuất cũ.

Theo cách thông thường, kỹ năng xanh nhằm để chi những kiến thức, khả năng và kỹ năng cần phải có để đáp ứng được những yêu cầu liên quan đến môi trường trong từng lĩnh vực chuyên môn và tại nơi làm việc. Kỹ năng xanh sẽ cần thiết cho tất cả các ngành và ở tất cả các cấp độ trong lực lượng lao động. Tuy nhiên, hiện nay không tồn tại một danh mục thống nhất về các năng lực xanh của từng nghề. Tại mỗi quốc gia, ví dụ như Anh và Úc, trên thực tế họ đã nỗ lực để tạo ra một danh mục những kỹ năng xanh. Tuy nhiên, chúng được sắp xếp theo từng lĩnh vực (ví dụ: chất thải, năng lượng và xây dựng) và không bao gồm những kỹ năng nghề (những kỹ năng thiết yếu của nghề).

Một số kỹ năng xanh cần thiết: Kỹ năng hỗ trợ tài nguyên. Kỹ năng thiết kế và áp dụng công nghệ, sản phẩm và quy trình tăng tài nguyên hiệu quả, bao gồm cả sản xuất tinh gọn; Kỹ năng quản lý dự án rõ ràng (có sự hiểu biết về hiệu quả sử dụng tài nguyên, biết tính toán để giảm chất thải trong sản xuất); Kỹ năng thiết kế và áp dụng công nghệ vào sản xuất sản phẩm để giảm khí thải carbon; Kỹ năng quản lý tự nhiên (trang bị sự hiểu biết về tác động môi trường, hệ sinh thái đến kinh doanh,...).

Muốn làm được những điều đó, các trường đại học cần trang bị các yếu tố sau:

Chương trình giáo dục, đào tạo thì quan trọng về phát triển bền vững phải trở thành sự chỉ đạo xuyên suốt các môn học, hình thức hoạt động, sinh hoạt, quá trình đào tạo. Triết lý đào tạo phải gắn liền với mục tiêu phát triển bền vững, "xanh hóa" nội dung đào tạo. Việc giảng dạy, học tập luôn hướng tới phát triển bền vững và bảo vệ môi trường.

Cơ sở vật chất, không gian xanh. Đại học xanh cần có một khuôn viên xanh, sạch với các công trình được xây dựng theo nguyên lý "kiến trúc xanh", tận dụng hiệu quả năng lượng ánh sáng mặt trời, gió, nước mưa và ưu tiên sử dụng vật liệu thân thiện với môi trường. Sử dụng rộng rãi nguồn năng lượng sạch như năng lượng gió hay năng lượng mặt trời với các loại đèn chiếu sáng (dạng đèn Led) nhằm tiết kiệm tối đa điện năng. Xây dựng, hiện đại hóa các phương pháp xử lý môi trường, lái sinh chất thải.

Xây dựng được mối quan hệ "xanh" giữa con người với cộng đồng; với thiên nhiên và môi trường sống xung quanh. Việc điều hành và quản lý của trường đại học phải trên quan điểm phát triển bền vững mà trung tâm là hội đồng đại học xanh nhằm xây dựng một phong cách làm việc, giao tiếp, sinh hoạt thấm đậm ý thức văn hóa "xanh". Tham gia tích cực vào việc phát triển bền vững trong cộng đồng như: khuyến khích phát triển hệ thống di chuyển xanh, đưa việc áp dụng các tiêu chuẩn hạ tầng cơ sở xanh ngoài ranh giới của trường...

* Đào tạo nguồn nhân lực xanh có trình độ cao

Động lực quan trọng nhất của sự tăng trưởng kinh tế bền vững chính là con người, đặc biệt là nguồn nhân lực chất lượng cao, tức là những người được đầu tư phát triển, có kỹ năng, kiến thức, tay nghề, kinh nghiệm, năng lực sáng tạo nhằm trở thành "nguồn vốn - vốn con người, vốn nhân lực". Trong nền kinh tế xanh, nguồn nhân lực này còn cần được trang bị kỹ năng xanh, đồng thời có sự hiểu biết về hệ sinh thái, về môi trường. Trong bối cảnh thế giới có nhiều quốc gia đang chuyển mình nhanh sang nền kinh tế xanh, phần thắng sẽ thuộc về những quốc gia có nguồn nhân lực chất lượng cao (nguồn nhân lực xanh), có môi trường pháp lý thuận lợi cho đầu tư và một môi

trường chính trị - xã hội ổn định. Nhân lực chất lượng cao là điều kiện quyết định đến trình độ phát triển kinh tế - xã hội của mọi quốc gia. Các lý thuyết tăng trưởng đã chỉ ra rằng, một nền kinh tế muốn tăng trưởng nhanh và bền vững thì nhất phải dựa vào khoa học công nghệ hiện đại, kết cấu hạ tầng kỹ thuật hiện đại và chất lượng nguồn nhân lực. Trong đó, nhân tố quan trọng nhất là nguồn nhân lực chất lượng cao, tức là những con người được đầu tư phát triển, có kỹ năng, kiến thức tay nghề, kinh nghiệm và năng lực sáng tạo nhằm trở thành "vốn con người", "vốn nhân lực".

Một quốc gia có thể không giàu về tài nguyên, điều kiện thiên nhiên không mấy thuận lợi song nền kinh tế có thể tăng trưởng nhanh và phát triển bền vững nếu hội tụ được ba điều kiện cơ bản sau: có đường lối kinh tế đúng đắn và tổ chức thực hiện thắng lợi đường lối đó; có đội ngũ công nhân kỹ thuật tay nghề cao và đông đảo; có các nhà doanh nghiệp tài giỏi. Cả ba điều kiện này đều gắn với nguồn nhân lực chất lượng cao.

Nếu như trước đây, một trong những nguyên nhân chủ yếu ngăn cản tốc độ tăng trưởng và phát triển kinh tế của các quốc gia là do tình trạng nghèo nàn về cơ sở vật chất, sự thiếu hụt nguồn vốn... thì ngày nay, trở ngại chủ yếu nhất được xác định chính là sự hạn chế về trí lực và năng lực sáng tạo của con người. Chất lượng nguồn nhân lực đã và đang chứng tỏ sức mạnh chi phối, quyết định bước tiến của các nền kinh tế. Sức bật của nền kinh tế được quyết định quan trọng bởi chất lượng nguồn nhân lực. Do đó, nguồn nhân lực chất lượng cao có vai trò quan trọng trong việc thực hiện những bước nhảy vọt, giúp các quốc gia có thể rút ngắn về thời gian, kết hợp với những bước nhảy vọt, ứng dụng những thành tựu mới về khoa học công nghệ của thế giới. Trên cơ sở đó hướng đến phát triển nền kinh tế xanh.

* Là cầu nối giữa Chính phủ và doanh nghiệp trong việc thúc đẩy tăng trưởng xanh

Trong mối quan hệ với Chính phủ và các doanh nghiệp, trường đại học đóng vai trò là cầu nối. Thông qua các hoạt động trao đổi học thuật như hội thảo, hội nghị, các trường đại học đã góp phần thay đổi mô hình tăng trưởng của quốc gia qua việc đào tạo nhân lực, thực hiện các nghiên cứu cơ bản và ứng dụng, xây dựng cơ sở khoa học cho việc hoạch định chính sách của Chính phủ về kinh tế xanh. Để làm được điều này, các trường đại học cần có sự định hướng về chương trình và cách thức đào tạo, chú trọng giáo dục môi trường nhằm đào tạo nguồn nhân lực xanh, cần hợp tác chặt chẽ, lấy ưu điểm bổ sung cho khuyết điểm để phát huy thế mạnh của mình trong việc gánh vác sứ mệnh thời đại và xây dựng môi trường đất nước ngày càng xanh hơn.

Quan hệ hợp tác giữa nhà trường và doanh nghiệp là tất cả mọi hình thức tương tác trực tiếp hay gián tiếp, có tính chất cả nhằm hay tổ chức giữa trường đại học và các doanh nghiệp nhằm hỗ trợ lẫn nhau và lợi

ích của cả hai bên: Hợp tác trong nghiên cứu và phát triển; Kịch thích sự vận động năng động của lại của giảng viên, sinh viên và các nhà chuyên môn đang làm việc tại các doanh nghiệp; Thương mại hóa các kết quả nghiên cứu; Xây dựng chương trình đào tạo; Hỗ trợ các nỗ lực sáng nghiệp và quản trị tổ chức. Mối quan hệ hợp tác giữa nhà trường và doanh nghiệp được hiểu như là những giao dịch giữa các trường đại học và các tổ chức sản xuất kinh doanh vì lợi ích của cả hai bên. Đây mạnh việc hợp tác này và khai thác giá trị của nó có thể giúp nhà trường tháo gỡ những khó khăn về tài chính, giúp các doanh nghiệp đạt được hoạt động duy trì ưu thế cạnh tranh trong thị trường năng động ngày nay. Mối quan hệ này cũng đóng góp cho sự tăng trưởng kinh tế của quốc gia và đáp ứng đòi hỏi của thị trường lao động.

3. Kết luận

Trong tình hình biến đổi khí hậu như hiện nay, việc lựa chọn mô hình phát triển kinh tế xanh, đảm bảo sự tăng trưởng xanh được coi là tất yếu của các quốc gia trên thế giới. Để đáp ứng tốt những yêu cầu của xã hội trước những đòi hỏi về phát triển bền vững của một thế giới không ngừng biến đổi, các quốc gia cần có những chiến lược cụ thể về giáo dục, đặc biệt là giáo dục đại học. Trong tương lai, đại học xanh sẽ là hình mẫu tiêu biểu của thế kỷ XXI. Điều đó đòi hỏi những thay đổi trong quan điểm, cách nhìn nhận của các trường đại học, các nhà quản lý giáo dục để hướng tới xây dựng đại học thân thiện với môi trường, đồng thời vẫn đảm bảo đáp ứng yêu cầu trước sự phát triển xanh của nền kinh tế./.

Tài liệu tham khảo

- https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/...ed_emp/documents/publication/wcms_628605.pdf
- https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/...ed_emp/...emp_ent/documents/publication/wcms_637369.pdf
- https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/...ed_emp/...ifp_skills/documents/publication/wcms_234463.pdf
- https://www.ilo.org/global/topics/green-jobs/events-training/WCMS_625838/lang--en/index.htm